

«У кожного свій рецепт успіху. Для мене це постійна робота над собою та опанування нового»

В МЕЖАХ ПРОЄКТУ «10 РОКІВ З АПУ» ми поговорили з **Оленою КІБЕНКО**, д.ю.н., суддею Великої Палати Верховного Суду. Вона поділилася своїми робочими звичками, правилами організації життя, кар'єрними уроками, секретами продуктивності, а також розповіла про те, що її мотивує

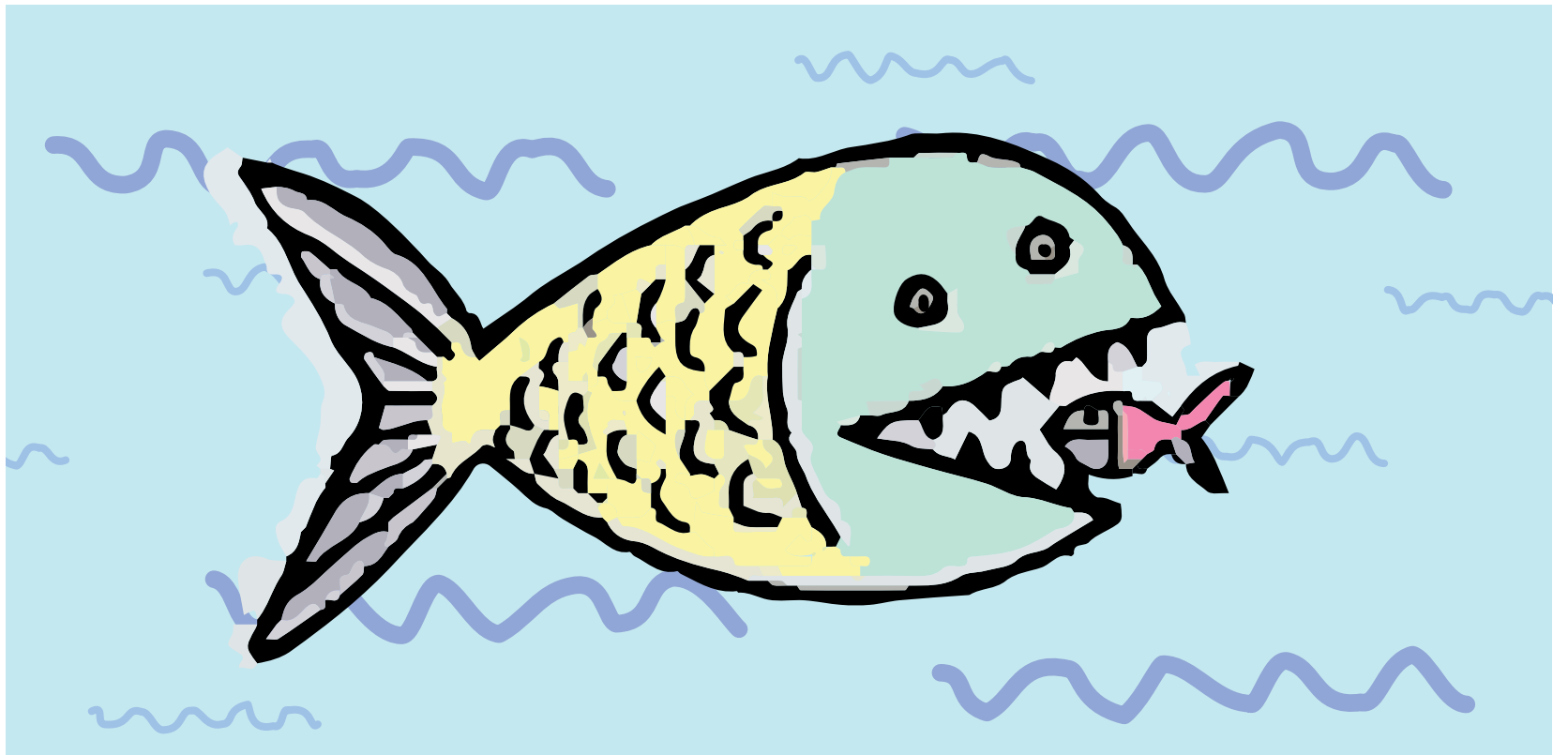
Читайте на стор. 4

Чи бути ринку землі в Україні?

Однією з найбільших проблем української економіки є становлення цивілізованого ринку землі. Нам є куди розвиватися, але для цього держава повинна забезпечити людей відповідними умовами. Детальніше про це у статті радника АО «TOTUM» **Ірини ЧЕПУРНОВОЇ**

Читайте на стор. 46

Про розписки у стилі агро
стор. 36

Правосуддя в руках нових
законодавців
стор. 40

Що таке рейдерство в аграрному бізнесі та як з ним боротися

Аграрний бізнес відзначений особливою увагою рейдерів через свою прибутковість, швидку окупність та невисоку обізнаність людей, які звикли працювати із землею, з юридичними тонкощами ефективної протидії рейдерам, особливо на перших етапах захоплення. Якщо в інших сферах бізнесу можна швидко і більш-менш безболісно перевести всі активи на іншу підконтрольну компанію, то в агробізнесі земельний банк, що складається з окремих договорів оренди землі, за-

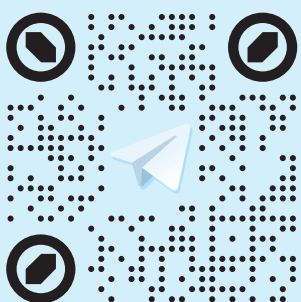
лишається за підприємством. З огляду на зазначене, зростає потреба відновлення контролю над бізнесом та його активами. Якщо за лічені тижні підприємству необхідно зібрати врожай, то актуальність швидкого та ефективного вирішення проблеми зростає у геометричній прогресії.

Видимість законності

Серед популярних способів рейдерського захоплення бізнесу можна виділити три основні, якими

рейдери користуються на власний розсуд, залежно від особистих смаків. Перший спосіб — це так зване чорне рейдерство, яке передбачає грубе фізичне захоплення об'єктів. Зазвичай такий спосіб супроводжується повним свавіллям та беззаконням, підробленими документами та ін. Другий — через домовленості з правоохоронними чи контролюючими органами.

Продовження на стор. 14

Що таке рейдерство в аграрному бізнесі та як з ним боротися

Ірина СТОЛЯРЧУК,
адвокат Pavlenko Legal Group

**PAVLENKO
LEGAL
GROUP**

Law & Government Relations

Закінчення. Початок на стор. 1

В останні роки пальмову гілку першості в цьому напрямку тримає новостворений антикорупційний орган АРМА (Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів). Третій — через отримання судових рішень про стягнення заборгованості або визнання права власності. Історично так склалося, що широкої популярності набув останній спосіб рейдерського заволодіння активами саме через «придбання» судового рішення. На перший погляд, такий спосіб є максимальною наближенням до законного, оскільки будь-яке рішення суду створює ілюзію законності, допоки така законність не буде спростована в судовому порядку. Звісно, таке спростування потребує певного часового ресурсу, що також відіграє на руку рейдерам.

Початковим етапом підготовки рейдерського захоплення зазвичай є цілеспрямований моніторинг ситуації для визначення слабких місць бізнесу. Такими «ахіллесовими п'ятами» можуть бути непогашені боргові зобов'язання (наприклад, перед фінансовою установою, банком, який через непереборні, несприятливі наслідки потрапив до списку «виведених з ринку»), неефективне управління та внутрішні корпоративні конфлікти між учасниками, недоліки установчих документів, що вчасно не були приведені у відповідність до чинного законодавства, порушення закону або конфлікти з контролюючими чи правоохоронними органами,

конкретними працівниками (в тому числі колишніми працівниками).

Якщо ж подібних слабких місць у бізнесу немає, то рейдери можуть їх створити, зокрема, шляхом підробки судових рішень, отримання рішень судів на підставі піддроблених договорів, а також у такий екзотичний спосіб як оформлення переказного векселя без реального існування будь-яких зобов'язань. Отримавши таке судове рішення, рейдери швидко реалізують його шляхом звернення до «знайомого» державного реєстратора, який за лічені хвилини в будь-який час доби, навіть на вихідних, здійснить перереєстрацію права власності, зареєструє іпотеку на резидента Королівства Ірландія, оформить оренду на 50 років з переважним правом викупу.

Після виконання рішення суду та зміни власників у реєстрі починається наступний етап — фізичне захоплення та встановлення контролю над активами, призначення на всі основні посади «своїх» осіб. Щоб максимально забезпечити сприятливі інформаційне середовище, привертати увагу ЗМІ та громадськості на свою користь, рейдери можуть вдаватися до чорного піару (зокрема, проплачувати розповсюдження інформації про причетність компанії до фінансування тероризму, співпрацю з тимчасово окупованою територією, належність компанії до групи компаній, пов'язаних з бізнесом колишньої влади та ін.).

Превентивні заходи захисту бізнесу

Зазвичай в результаті рейдерського захоплення власник бізнесу ризикує втратити не якусь окрему його частину або актив, а весь бізнес загалом. Проте, на жаль, розуміння реальної небезпеки рейдерського захоплення здебільшого приходить занадто пізно, коли вже відбувся факт зміни власників, керівників тощо. В ситуаціях, в яких до нас зверталися клієнти у випадках рейдерського захоплення, рейдери завжди були на крок попереду, а законний власник ніби наздоганяв ситуацію, що вже відбулась.

Для того щоб вирівняти або навіть випередити рейдерів, необхідно докласти чимало зусиль. Варто зауважити, що зробити це без наявності на руках хоча б копій установчих документів буде набагато складніше, оскільки для початку потрібно буде витратити час на збирання інформації, відновлення документів та ін. Тому будь-якому бізнесу, в тому числі агро, передусім, необхідно розробити превентивну систему захисту, яка дозволить не тільки оперативного відреагувати на дії рейдерів, але й унеможливить виникнення подібних ситуацій.

Рекомендуємо здійснювати моніторинг та відстежувати ознаки рейдерського посягання наступним чином. По-перше, відстежувати інформацію

про компанію та її активи в Єдиному державному реєстрі судових рішень, на сайті судової влади або через електронний кабінет у системі Електронний суд на предмет наявності підозрілих, необґрунтованих позовів, інших посягань з боку третіх осіб. Окрім того, відстежувати в Єдиному державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, Реєстрі права власності та Реєстрі іпотек інформацію про підозрілі арешти, інші реєстраційні дії щодо реєстрації речових прав на нерухоме майно, обтяжень щодо нерухомого майна, яке належить або перебуває в користуванні підприємства.

У разі потреби — встановити заборону вчинення реєстраційних дій з нерухомим майном на 10 днів за заявою власника. Необхідно стежити за закінченням 10-денного строку та періодично повторно подавати відповідні заяви про заборону. Також можна передати основні активи в іпотеку контрольованій «дружній» компанії. Використовувати функцію SMS-маяк для повідомлення про перереєстрацію прав на активи. Відстежувати інформацію про підприємство, розміщену в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Окремо рекомендуємо приділяти увагу інформації про компанію, що з'являється в ЗМІ, та здійснювати захист своєї ділової репутації через подання відповідних звернень або навіть у судовому порядку. Саме поява негативної інформації про компанію в ЗМІ може допомогти розкрити рейдерську загрозу заздалегідь, що дозволить власнику організувати належний захист та запобігти захопленню.

Зазвичай в результаті рейдерського захоплення власник бізнесу ризикує його втратити

По-друге, потрібно заздалегідь потурбуватися про наявність дублікатів установчих документів та документів, що посвідчують право власності на активи, або їх нотаріальних копій. Найчастіше під час рейдерського захоплення компанії у колишнього, але законного власника на руках відсутні майже всі документи, що суттєво ускладнює аналіз всіх обставин справи, розробку чіткого та послідовного алгоритму захисту бізнесу, написання позовних заяв, скарг тощо. Окрім забезпечення наявності дублікатів, нотаріальних копій установчих

документів, документів, що посвідчують право власності на активи, необхідно також забезпечити їх належне зберігання не в офісі, не разом з оригіналами документів, а в банківській комірці (індивідуальному сейфі).

По-третє, рекомендуємо уникати будь-яких підозрілих та недобросовісних контрагентів, які можуть штурно створити боргові зобов'язання. Уникати прострочення оплати за кредитними договорами та стежити за відступленням прав вимоги за такими договорами для третіх осіб. Отримавши таке право вимоги, недобросовісна факторингова компанія може розділити права вимоги до боржника на частини й таким чином претендувати на стягнення заборгованості у примусовому порядку за рахунок усього майна боржника. Навіть якщо в іпотеку чи заставу був переданий лише один об'єкт, який мав забезпечити виконання зобов'язання в повному обсязі.

По-четверте, чітко передбачити права та обов'язки учасників, акціонерів (зокрема, шляхом доопрацювання статуту або підписання відповідного корпоративного договору). Чим чіткіше будуть прописані функції та права кожного учасника, тим менше розбіжностей може виникнути між ними в майбутньому. Якщо такі розбіжності виникнуть, то шанси їх ефективного та своєчасного врегулювання зростають у кілька разів. Варто відзначити, що частина корпоративних конфліктів, які в інформаційному просторі можуть отримати розголосу як «рейдерське захоплення», трапляються саме через наростання непримиримих антагонізмів між учасниками підприємства, які усіма правдами та неправдами намага-

ються перетягнути на себе ковдру. Такі дії учасників бізнесу часто несуть не лише негативні репутаційні наслідки для компанії, але й фінансові збитки, відмову контрагентів від продовження співпраці, збитковність та банкрутство підприємства.

По-п'яте, для того щоб уникнути неприємних сюрпризів як від старого директора, який мав довіру, так і від нового, якого призначили нові «законні» власники, рекомендуємо чітко вписати повноваження директора, а також встановити певні обмеження щодо

прийняття ним рішень та укладення правочинів (зокрема, щодо відчуження та обтяження майна, розпорядження грошовими коштами тощо).

Отже, щоб розробити ефективну та послідовну систему захисту свого бізнесу від неочікуваних зазіхань рейдерів, необхідно розробити та запровадити низку превентивних заходів. Проте розпочинати потрібно з комплексного аудиту бізнесу, який включатиме перевірку корпоративної структури групи компаній та установчих документів, правильності оформлення прав власності на активи та користування. Для агробізнесу першочергово необхідно здійснити перевірку договорів оренди землі, правильності оформлення трудових відносин, інформаційних атак на підприємство, добросовісності та надійності контрагентів, порядку зберігання установчих та фінансових документів, порядку використання інформації з обмеженим доступом, порядку дій працівників на випадок обшуку, перевірки, фізичного захоплення підприємства.

Механізми протидії рейдерському захопленню в реальному часі

Якщо зміна власників підприємства або його активів вже відбулася, то перш ніж подавати позов до суду, можна використати такий інструмент захисту як звернення до Комісії з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації при Міністерстві юстиції України (далі — *Антирейдерська комісія*). Це надасть можливість швидше повернути майно законному власнику шляхом скасування реєстраційних дій, здійснених рейдерами. Антирейдерська комісія розглядатиме скаргу протягом 30 днів, тоді як судові оскарження таких дій тривають в середньому 2-4 місяці лише в суді першої інстанції.

Проте небезпека такого інструменту полягає в тому, що навіть після успішного його використання не варто зупинятися, до того ж це категорично заборонено. По-перше, скасування реєстраційних дій через ті чи інші порушення державного реєстратора порядку здійснення реєстраційних дій не виключає повторного права рейдерів звернутися до іншого реєстратора з новою заявою, вже враховуючи свої помилки, на які вказала Антирейдерська комісія, на підставі того ж правовстановлюючого документа (наприклад, підробленого рішення суду чи фальсифікованого договору управління корпоративними правами та ін.).

Тому наступним та обов'язковим кроком для ефективного зупинення рейдерського захоплення є звернення до суду з позовом про визнання недійсним правочину, який став підставою для вчинення незаконних реєстраційних дій, з апеляційною скаргою на рішення суду, звернення до правоохоронних органів із заявою про вчинення кримінального правопорушення. В окремих випадках залучений спеціаліст, адвокат може також рекомендувати разом із позовними заявами просити забезпечення позову шляхом накладення арештів на майно

та/або заборон проведення реєстраційних чи інших дій.

До того ж, якщо рейдерське захоплення супроводжується зміною керівника підприємства, то окрім оскарження дій державного реєстратора, оскарження рішення загальних зборів, можна і навіть потрібно подавати позов про відновлення на посаді попереднього керівника. Чим більше буде подано позовів, що не виключають один одного, тим складніше і дискомфортніше почуватимуться рейдери, тим більше фінансового та адміністративного ресурсу вони будуть вимушені витрати, що може призвести до виснаження і втрати інтересу. Рейдерство — це свого роду бізнес, рейдери також оцінюють ефективність своїх дій. Варто зауважити, що зазвичай основна мета рейдерів — заволодіти бізнесом не з метою його подальшого ведення, а з метою швидкого виведення всіх активів та отримання від цього максимально можливих прибутків.

Якщо вектор захисту зміщений у напрямку кримінального провадження, то ефективними механізмами, які можна використати, є проведення тимчасового вилучення документів у нотаріуса або реєстратора, які здійснили незаконні реєстраційні дії; застосування заходів забезпечення у кримінальному провадженні; накладення арешту на майно та забезпечення його передачі власнику в межах кримінального провадження; забезпечення збереження майна тощо.

Не варто забувати про необхідність та ефективність привернення уваги громадськості та ЗМІ до проблемної ситуації, а тому необхідно приділяти увагу розповсюдженню інформації в соціальних мережах, залучати до цього процесу лідерів громадської думки, проводити прес-конференції. Окремої уваги заслуговує такий механізм захисту як звернення із заявою до Ради бізнес-омбудсмена.

Замість висновку

Своєчасність та ефективність реалізації описаних вище механізмів захисту від рейдерського захоплення, за умови залучення кваліфікованих правників та адвокатів, можуть гарантувати відновлення тих умов, які існували до рейдерської атаки (зокрема, відновлення прав власників на втрачені активи). Якщо заздальгідь потурбуватися про безпеку свого бізнесу та вжити превентивних заходів, то можна навіть уникнути рейдерських атак або припинити їх на ранніх етапах.

Також варто зауважити, що у разі залучення рейдерами до схеми нерезидентів процес відновлення затягнеться на тривалий час. Однак якщо рейдери використовують у своїх схемах осіб, які проживають на території так званих «ЛНР», «ДНР», то можна спробувати знайти таких осіб та домовитися з ними про підписання відповідних «скасувальних» документів, свідчень, заяв тощо. Як показала практика, це абсолютно реально, хоча й потребує відряджень на територію, суміжну з територією, на якій провадиться воєнні дії. [✉](#)

Світло чи тінь: про новий Порядок підвищення кваліфікації адвокатів

З 01.07.2019 р. почали діяти нові правила підвищення кваліфікації адвокатів. Адвокатам та їхнім помічникам потрібно звітувати про підвищення кваліфікації перед сво-

їми регіональними радами адвокатів за формою, передбаченою за раніше чинним Порядком. Про це повідомляє Вища школа адвокатури НААУ.

Ростислав КРАВЕЦЬ, адвокат, керуючий партнер «Кравець та партнери»

Тепер адвокати зобов'язані щороку платити НААУ за 7 годин порожніх і в більшості випадків непотрібних семінарів. При цьому НААУ ще збиратиме кошти з тих, хто хоче чита-

ти семінари. Все це не підвищення рівня знань, а банальне вимагання коштів на утримання непотрібного і вічно стурбованого Міністерства адвокатури.

Савва КУЗЬМЕНКО, директор Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України

Всі критикують новий Порядок підвищення кваліфікації адвокатів. З особливою завзятістю його критикують лобісти інтересів сторонніх організаторів підвищення кваліфікації, оскільки він позбавив їх можливості наживатися на адвокатах, а віддав перевагу на проведення заходів з підвищення кваліфікації адвокатів саме органам адвокатського самоврядування. Друга група тих, хто критикує — це юристи, які тільки увійшли у професію та одразу почали критикувати необхідність підвищення кваліфікації, в тому числі проходження тестування за результатом кожного заходу. Варто зазначити, що наявність критики — це чудова можливість проінформувати адвоката, що нововведення у підвищенні кваліфікації адвокатів не такі «страшні, як їх малюють».

Переваги Нового порядку саме для адвоката: відсутність необхідності збирати сертифікати та подавати щорічну звітність у свою регіональну раду; єдиний сайт, на якому розміщуються абсолютно всі заходи по всій Україні,

а якщо заходу немає на сайті, то це означає, що він неакредитований, а отже, бали за нього не зараховуються; вчасне інформування адвоката про кількість балів, які потрібно набрати до кінця року; підвищені вимоги до проведення та організації кожного заходу з підвищення кваліфікації; ведеться автоматичний облік залікових балів; реєстрація на захід після аутентифікації відбувається в один клік; кожен захід з підвищення кваліфікації акредитується Експертною радою НААУ; тестування відбувається онлайн у зручній для адвоката час; адвокат вільний у виборі видів підвищення кваліфікації; вільний вибір заходів як на платній, так і на безоплатній основі.

Ми отримали запрошення від Британської адвокатури для презентації нової системи підвищення кваліфікації восени, оскільки це унікальна система для усього світу, а поки до осені ми працюватимемо з нашими адвокатами, щоб почути кожен голос.

Продовження на стор. 17